

YTTRANDE
2020-11-23
Dnr U2020/03826/GV

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

u.remissvar@regeringskansliet.se

Elevrörelsens yttrande till Gemensamt ansvar - en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning (SOU 2020:33)

Sammanfattning

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd har i detta remissvar valt att avgränsa sig till förslag som generellt rör gymnasieskolan. Sammantaget är elevrörelsen för ett ökat statligt ansvar för att garantera en likvärdig utbildning som ger varje elev lika chanser till goda framtidsutsikter. I denna utredning ser vi positivt på förslagen om att huvudmän behöver samverka och samordna gymnasial utbildning för att bättre planera för utbildningsplatser och använda resurser effektivt, samt att fler gymnasieelever ska få tillgång till ett brett utbud av gymnasial utbildning av hög kvalitet. Vi är även positiva till harmonisering av regler mellan kommunala och enskilda huvudmän. Vi tycker även det är bra att satsa på regionala branschråd samt att det ska bli enklare att få stöd för eget boende vid APL på annan ort.

När det kommer till skarpa förslag om dimensionering av gymnasial utbildning anser vi att utredningen angripit problemet från fel ände. Problemet med att för få elever väljer yrkesprogram till gymnasiet sett till vad arbetsmarknaden efterfrågar, dåliga incitamentstrukturer för att investera i dyra utbildningar och seg etablering hos vissa elevgrupper behöver angripas från ett bredare perspektiv än arbetsmarknadens behov. Det behövs skarpa förslag om hur fler elever ska vilja välja vissa gymnasieprogram, högre krav på utbildningars kvalitet, ökat statligt ansvar för finansiering och en planering och dimensionering av utbildning som utgår från elevers långsiktiga behov och intressen.

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd lämnar synpunkter på nedanstående förslag

Kapitel 6 – förslag om planering och dimensionering

6.1 Utbud och dimensionering av gymnasial utbildning

6.1.1 Det behövs nya principer för planering och dimensionering av utbudet i gymnasieskolan

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd ställer sig bakom problembeskrivningen till förslaget men frågande till formuleringen av utredningens förslag om att huvudmän vid planering och dimensionering av utbildningar ska, utöver elevers efterfrågan och behov, ta hänsyn till arbetsmarknadens behov. Vi tycker att ytterligare perspektiv behöver vägas in vid planering och dimensionering av gymnasieutbildningar och att dagens förutsättningar för elever att göra välinformerade val inte är tillräckliga för att åtgärda problemen med seg etablering och en fortsatt hög andel som inte tar en gymnasieexamen inom tre år. Vi ser risker i att arbetsmarknadens kompetensförsörjningsbehov tillmäts allt för stor vikt på bekostnad av att gymnasieskolan ska bygga en stabil grund för ditt vidare liv. Vi anser att vikten vid planering och dimensionering behöver läggas vid att gymnasieskolan ska kunna ge elever en god grund för vidare studier eller arbetsliv snarare än vid kompetensförsörjningsperspektivet. Vi hade hellre velat se en skrivelse, vilket vi även framfört till utredningen, om att huvudmän vid planering och dimensionering av utbildning ska ta hänsyn till både elevers efterfrågan samt långsiktiga behov och intressen. Detta behöver inte utesluta ett kompetensförsörjningsperspektiv, vi ser att det bör täcka in möjligheterna att etablera sig på arbetsmarknaden, men långsiktiga behov och intressen är ett bredare begrepp som sätter fokus på den unga individens möjligheter att från sin gymnasieutbildning få tillräckliga förutsättningar att ta sig vidare i livet.

Vi vill se att man med en skrivelse om elevers långsiktiga behov och intressen tar större hänsyn till förutsättningar att ta sin gymnasieexamen, som enligt utredningen är avgörande för individens vidare chanser i livet. Enligt statistiken i utredningens bilaga 5 finns det skillnader mellan gymnasieskolans program i sannolikheten att ta examen. Det visar sig särskilt när hänsyn tas till elevernas meritvärde från grundskolan, migrationsbakgrund, kön och föräldrarnas utbildningsnivå. En slutsats i undersökningen i utredningens bilaga 5 är att det har stor betydelse för elevers sannolikhet att ta gymnasieexamen att gå sitt förstahandsval, men att även valet av program spelar minst lika stor roll. Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd anser att då vi över lång tid haft en stor andel som lämnat gymnasieskolan utan fullständig examen inom tre år, även om den minskat något 2020 till 22% (Skolverket, 2020), så bör extra hänsyn tas till just långsiktiga behov och intressen. Vi ser att långsiktiga behov och intressen täcker in förutsättningar att ta gymnasieexamen, möjlighet att göra välgrundade val till gymnasiet och snabb etablering efter avslutade gymnasiestudier. Vi tror att om extra hänsyn inte tas till elevers långsiktiga behov och intressen så riskerar kompetensförsörjningsbehovet att trots ändrat utbildningsutbud inte tillfredsställa vare sig arbetsmarknadens behov eller elevernas behov. Vi utvecklar detta i förslaget om ramar.

6.1.2 Kommuner ska samverka för ett ändamålsenligt utbud

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker utredningens förslag om samverkansavtal och anser att det ligger i elevernas intresse att ett brett utbildningsutbud säkras genom samverkan. Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd är dock oroliga för risken att resurssvaga kommuner inte blir valda till samverkanspartners i samverkansavtal. Det är dessa kommuner som har störst behov av samarbete och samverkan för att kunna säkra ett brett utbud av utbildningar med hög kvalitet. Att det finns lokalt handlingsutrymme från kommunernas håll är av stor vikt för att kunna göra specifika anpassningar i skolan efter behov, men elevernas behov av ett brett och resursstarkt samverkansområde för utbildning minst lika stort. Därför ser vi även positivt på en utökad statlig närvaro regionalt för att stötta samverkanskommuner och samverkansområden i arbetet med att planera och dimensionera utbildningar. Det viktigaste är att alla elever oavsett om de bor i en stor eller liten kommun ska ha tillgång till ett brett utbud av gymnasieutbildningar av hög kvalitet och det ligger i Sveriges intresse som stat att garantera det.

6.1.3 Kommuners erbjudande av utbildning inom gymnasieskolan

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker utredningens förslag om att all utbildning inom ett samverkansområde ska erbjudas till alla elever och tycker det är positivt att vikt läggs vid ökad likvärdighet för elever som inte är behöriga till ett nationellt program.

6.2 Enskilda huvudmäns roll stärks i den regionala infrastrukturen för utbildning

6.2.1 Enskilda huvudmän ska bidra till ett ändamålsenligt utbud

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd vill att regler mellan kommunala och enskilda huvudmän harmoniseras. Dock är vi skeptiska till utredningens förslag kring beviljandet av utbildningar hos enskilda huvudmän. Vi anser att det är bra att reglerna harmoniseras mellan kommunala och enskilda huvudmän men ser även att det finns en risk att för lite hänsyn tas till utbildningarnas kvalitet när bedömning av beviljandet av utbildningar hos enskilda huvudmän görs. Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd anser att ett större fokus bör ligga på kvalitet i relation till ett effektivt resursutnyttjande oavsett kommunal eller enskild huvudman. En kvalitativ utbildning bör anses vara ett effektivt resursutnyttjande. Fokus när det gäller beviljande av utbildningar kan inte enbart vara konstadeffektivitet och att hålla kostnaden per elev så låg som möjligt, utan kvalitetsfaktorer måste vara avgörande för vilka utbildningar som får ingå i planeringsunderlaget.

6.2.2 Enskilda huvudmän är en del av det regionala utbudet

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker utredningens förslag om att enskilda huvudmäns utbildningar får räknas in i en kommuns utbildningsutbud. Vi anser att det är positivt med en harmonisering mellan kommunala och enskilda huvudmän och en tydlighet för eleverna av vilket utbud som erbjuds i samverkansområdet.

6.3 Bedömning av behov av gymnasial utbildning

6.3.1 Skolverket ska ta fram regionala planeringsunderlag om behovet av gymnasial utbildning

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tycker det är bra att Skolverket ska ta fram regionala planeringsunderlag om behovet av gymnasial utbildning men ställer oss frågande till formuleringen kring arbetsmarknadens behov. Vi tycker att ytterligare vikt bör läggas vid elevernas långsiktiga behov och intresse av en stabil grund för framtiden. Vi vet att grunden för en individs möjlighet att etablera sig på arbetsmarknaden läggs i gymnasieskolan, men arbetsmarknadens behov bör inte vara det styrande perspektivet. Vi vill se en skrivelse om elevers långsiktiga behov och intresse som täcker in ett bredare perspektiv. Vi ser risker i att gymnasieskolan kommer bli mer av en institution som tillfredställer arbetsmarknaden än en institution som förmedlar kunskap och utveckling. Andra värden utöver möjligheten att etablera sig på arbetsmarknaden bör därför tas med i formuleringen så att fokus hamnar på eleverna som tillbringar sin vardag i gymnasieskolans lokaler. Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd vill därför att Skolverket ska stötta huvudmännen med planeringsunderlag som tar hänsyn till elevers långsiktiga behov och intresse.

6.3.3 Skolhuvudmän ska rapportera sitt planerade utbud till Skolverket

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker utredningens förslag om att varje huvudman ska rapportera planerade studievägar samt respektive platser på dessa. Vi anser att det är bra med ökad transparens vilket gynnar eleverna i längden och ger dem möjlighet att göra välinformerade val.

6.3.4 Huvudmännens information till ungdomar och vårdnadshavare om gymnasieutbildningarna ska förbättras

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker utredningens förslag kring förbättring av huvudmännens information till ungdomar och vårdnadshavare. Vi anser att en stor del av skolans snedfördelning startar redan här och att tydlig och transparent information är av stor vikt för att ge tillbaka makten till eleverna över deras framtid. Vi anser vidare att det behövs skarpa förslag för att stärka studie- och yrkesvägledningen för att komplettera förslagen kring förbättring av huvudmännens information då statistik och information inte kan ersätta den enormt viktiga dialog som elever bör ha tillgång till inför utformningen av deras framtid.

6.3.5 Regionala branschråd för gymnasieskolan och gymnaseisärskolan ska bidra med information om arbetsmarknadens kompetensbehov

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker utredningens förslag om regionala branschråd. Vi anser att det är bra att arbetsmarknadens branscher knyts närmre gymnasieutbildningen och yrkesprogrammen då vi ser att en nära koppling till arbetsmarknaden även är viktig för att stärka yrkesprogrammets attraktivitet. Vi anser även att elever genom elevkårer och elevråd eller liknande representationsstrukturer bör finnas representerade vid de regionala branschråden för att inkludera

perspektiven av de som berörs. Elevernas erfarenheter av vilka faktorer som styr gymnasieval och syn på framtida karriärsval är centrala perspektiv att ha med vid diskussioner om framtidens kompetensförsörjning för att kunna planera för elevers långsiktiga behov och intresse.

6.3.6 Det nationella uppföljningssystemets insamlade uppgifter måste kunna offentliggöras på skol- och huvudmannanivå

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker förslaget om att det nationella uppföljningssystemets uppgifter ska kunna offentliggöras. Vi tycker det är positivt att reglerna harmoniseras mellan huvudmän och av stor vikt att elever och vårdnadshavare har tillgång till information om enskilda huvudmäns utbildningar.

6.4 En gemensam antagningsorganisation ska införas

6.4.1 Alla skolhuvudmän i gymnasieskolan ska ingå i en gemensam antagningsorganisation

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker förslaget om att alla huvudmän i gymnasieskolan ska ingå i en gemensam antagningsorganisation. Vi tror att det kommer underlätta för såväl huvudmän som elever, och ser generellt positivt på samordning av information inom skolområdet för att gynna skolans utveckling.

6.5 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser i reformens första steg

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd har inga direkta synpunkter på utredningens förslag om ikraftträdande men anser att det är av vikt att ikraftträdandet får tid att förankras hos kommunerna så att de på ett tydligt sätt kan kommunicera hur detta kommer att påverka eleverna.

6.6 Ökat statligt inflytande – reformens andra steg

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd avstyrker förslaget om statliga ramar för dimensionering av utbildning. Vi anser att det är bra att ytterligare perspektiv än tidigare elevkullars efterfrågan vägs in vid planering och dimensionering av utbildningar för att korrigera den snedfördelning som uppenbarligen existerar idag och inte gynnar elever i längden. Men vi har svårt att se att utredningens förslag om statliga ramar är rätt lösning på problemet. Vi ser risker i att det blir ett trögflytande system som inte heller lyckas svara mot en rörlig arbetsmarknad som eleverna ska ge sig ut på efter gymnasiet. Vi gör bedömningen att det utifrån utredningens tidigare förslag är bättre att lägga resurserna på Skolverkets möjligheter att stötta samverkansområden i planeringsunderlaget. Det blir även motsägelsefullt när utredningen lägger förslag om ökad samverkan huvudmän emellan men ändå utgår från att det fortsatt kommer råda hämmande konkurrens. Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd vill se ökad samverkan och mer samarbete mellan huvudmän och mindre konkurrens för alla elevers bästa.

Så som utredningens förslag kring ramar ser ut så blir det staten som bestämmer och sedan helt upp till kommunerna att ansvara för genomförandet. När det kommer till ökad statlig inblandning i gymnasieskolan kan det bara fungera om staten också tar ansvaret för förutsättningarna. Förslaget här innebär att staten ställer höga krav samtidigt som det ekonomiska ansvaret för att leva upp till kraven fortsatt ligger hos kommunerna. Det är inte ett hållbart alternativ.

Vi ser dock positivt på grundtanken att staten ska ta ökat ansvar för en likvärdig tillgång till utbildningar eftersom att förutsättningarna är så pass olika mellan den mångfald av huvudmän vi har idag. Men förslaget som presenteras i utredningen är svårt för oss att tillstyrka. Om vi utgår från att grundproblemet är att för få väljer yrkesprogram och att incitamenten för att investera i och upprätthålla vissa utbildningar som har låg efterfrågan hos elever men stort kompetensförsörjningsbehov på arbetsmarknaden så är ramar inte lösningen. I Skolverkets lägesbedömning 2020 identifieras studie- och yrkesvägledning som en viktig komponent för kompetensförsörjningen och för matchningen mellan arbetsmarknadens behov och individers intressen. Skolverkets lägesrapport 2020 har även identifierat positiva förändringar, såsom stärkt valkompetens liksom ökad studiemotivation hos elever där insatser har genomförts för att stärka studie- och yrkesvägledningen. Vi vill att regeringen prioriterar stärkt studie- och yrkesvägledning

över ramar. Vi anser även att planeringsunderlag, ökad statlig närvaro regionalt för att stötta i det arbetet tillsammans med ett ökat statligt ansvar över finansieringen av utbildningar är en del av lösningen. Ramarna löser inte problemet med att elever inte vill välja vissa utbildningar, och det är i den änden vi behöver börja.

6.7 Skolverket ska förbereda införandet och utarbeta förslag kring ramarnas konkreta utformning

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd ställer sig kritiska till förslaget om Skolverkets förberedande och utarbetning kring ramarnas konkreta utformning. Vi anser att förslaget är för komplicerat och trögflytande för att kunna ge de effekter som eftersträvas.

6.8 Kvalitetshöjande insatser för yrkesutbildning i komvux

6.8.3 Regionala branschråd ska ersätta yrkesråd

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker förslaget om att regionala branschråd ska ersätta yrkesråd. Vi anser att det är bra att komvux knyts närmre gymnasieskolan och arbetslivet. Vi är också positiva till hur det gynnar APL.

6.9 Behov av fortsatt utredning

6.9.1 Nya verktyg för tillsyn och kvalitetsgranskning avgörande för en mer likvärdig gymnasial utbildning

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd ställer sig bakom utredningens bedömning om behovet av vidare utredning av nya verktyg för tillsyn och kvalitetsgranskning som avgörande för en mer likvärdig gymnasieutbildning. Vi anser att det är av stor vikt att yrkesprogrammen blir mer likvärdiga så att elever över hela landet får samma tillgång till utbildning av hög kvalitet.

6.9.2 Gymnasieskolans utbildningar bör utvecklas

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker utredningens bedömning av att det vidare behöver utredas hur gymnasieskolans utbildning bör utvecklas. Vi anser att dessa förslag är det som regeringen bör lägga fokus på utöver utredningens förslag på första steg. Vi tycker att man bör avstå från att gå vidare med statliga ramar då vi anser att de inte kommer att få de önskade effekterna för gymnasieskolans elever och istället satsa på att stärka gymnasieskolan från grunden. Vi tycker att det som utredningen tar upp i bakgrunden till bedömningen om vidare utredning om hur gymnasieskolans utbildning bör utvecklas innehåller många kärnfulla, konkreta och viktiga perspektiv som inte berörs i förslagen från utredningen.

Vi anser att regeringen bör titta vidare på konkurrensen om elever, uppdelningen mellan yrkes- och högskoleprogram, införandet av grundläggande behörighet till högre studier som norm på yrkesprogram, möjligheten att lämna gymnasiet inom tre år med en examen, introduktionsprogrammen, attityder till vissa utbildningar, och även gå vidare med förslagen om stärkt studie- och yrkesvägledning från SOU 2019:4. Om vi inte ändrar attityder kring vissa utbildningar kommer det vara väldigt svårt att komma åt problemen med seg etablering och snedfördelningar i gymnasieutbildningar.

Utredningen pekar själva på att valet av program samt att komma in på sitt förstahandsval är betydande för möjligheterna att ta examen. Vi skulle vilja se ett helhetsgrepp kring gymnasieskolans utbildningar så att de rustar eleverna tillräckligt med den kunskap och de verktyg de behöver för sitt vuxna liv. Vi anser att förslag 6.1-6.3 till stor del kan ge en god effekt, men att det kan förstärkas med vidare utredning om hur gymnasieskolans utbildning bör utvecklas.

Kapitel 7 – förslag om finansiering och resursfördelning i gymnasieskolan

7.2 Förslag

7.2.1 Det ska regleras att kommuner inom gymnasieskolans samverkansområden ska betala interkommunal ersättning till varandra

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker förslaget om reglering av IKE inom samverkansområden.

7.2.2 Interkommunal ersättning för gymnasieskolans elever ska, liksom bidrag till enskilda huvudmän, utgå ifrån budgeterade kostnader

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd ställer sig frågande till förslaget om att IKE ska, liksom bidrag till enskilda huvudmän, utgå ifrån budgeterade kostnader. Vi anser att förslaget är rimligt utifrån att man bör harmonisera förutsättningarna mellan enskilda och kommunala huvudmän. Det är bra att resurser fördelas efter samma principer. Det vi ställer oss frågande till är om förslaget kan hämma kommunernas investeringar i sina egna skolor om motsvarande summa måste ges till enskild huvudman eftersom det blir dubbelt så dyrt att investera i sin egen kommunala skola.

7.2.3 Ett kompensatoriskt schablonbelopp ska införas i gymnasieskolan

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd ställer sig frågande till förslaget om att ett kompensatoriskt belopp ska införas i gymnasieskolan. Vi är positiva till att resurser fördelas på ett kompensatoriskt sätt men vi ställer oss frågande till om förslaget som innebär en ökad statlig reglering utan ökat statligt ansvar kommer att ge de effekterna som förslaget strävar efter. Skolverkets lägesbedömning 2020 konstaterar att många huvudmän brister i sin resultatstyrning och att det finns en övervägande risk att en insats som ett kompensatoriskt schablonbelopp blir ineffektiv utan tydligare stöd från staten på grund av brister i uppföljning av insatser och resultat. Vi hade önskat att staten även tar ett större ansvar för finansieringen av kompensatorisk resursfördelning. Sannolikheten att ta examen samvarierar i hög grad med elevens meritvärde från grundskolan, och därför måste staten ta ett ökat ansvar för kompensatoriska insatser för att möjliggöra ett effektivt uppsökande och uppföljande arbete för elever med lägre meritvärden. Vi anser även att ytterligare perspektiv kring samverkan vägs in i frågan. Kan det kompensatoriska schablonbeloppet påverka idén om samverkan om det gör vissa huvudmän mer eller mindre attraktiva att samarbeta med på grund av ett särskilt elevunderlag?

7.2.4 Huvudmän ska arbeta aktivt för en allsidig social elevsammansättning vid sina skolenheter

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd ställer sig bakom förslaget om att huvudmän aktivt ska arbeta för en allsidig social elevsammansättning. Integration är en oerhört viktig fråga för elevrörelsen och vi ser redan idag att det råder segregation även i skolor med elever som läser introduktionsprogram på samma skolor som elever på nationella program. Skolan behöver ta en aktiv roll i att motverka detta. Skolverkets lägesbedömning 2020 visar att skolsegregationen till stor del beror på faktorer som kan vara svåra för huvudmän att påverka samtidigt som det konstateras att kunskapen om effekterna av de åtgärder som vidtas är begränsade. Vi ser därför att det är värt att se över fler insatser än att uppmana till att aktivt arbeta med frågan för att minska skolsegregationen.

7.3 Studiebidrag till eget boende

7.3.1 Staten ska ansvara för ett nytt studiebidrag till eget boende

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker förslaget om att staten ska ansvara för ett nytt studiebidrag till eget boende. Vi anser att det är bra om stödet betalas ut på lika villkor och att det ska vara enkelt att söka om stöd.

7.3.3 Bidrag ska lämnas om motsvarande utbildning saknas på hemorten

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd ställer sig delvis bakom förslaget om att bidrag ska lämnas om motsvarande utbildning saknas på hemorten. Vi anser att man i större utsträckning bör ta hänsyn till elevernas valfrihet när det gäller tillgången till specialinriktningar som inte erbjuds på elevens hemort. Uppenbarligen finns det en stor efterfrågan att ha mer idrott kopplad till sin utbildning vilket är positivt och det bör utredas vidare hur efterfrågan av idrottsprofiler kan integreras i fler utbildningar när man begränsar möjligheten att få ersättning för eget boende vid utbildning på annan ort.

7.3.6 Bidrag ska i vissa fall kunna lämnas även om motsvarande utbildning finns på hemorten

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker förslaget om att bidrag i vissa fall ska kunna lämnas även om motsvarande utbildning finns på hemorten. Vi anser att det är positivt att riksrekryterande utbildningar ger möjlighet att söka studiebidrag till eget boende.

7.3.7 Bidrag ska betalas ut när det är styrkt att eleven har eget boende

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker förslaget om att bidrag ska betalas ut när det är styrkt att eleven har ett eget boende.

Kapitel 8 – konsekvenser

8.2 Konsekvenser avseende utredningens syften

8.2.1 Elevernas tillgång till ett allsidigt utbud

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd anser att konsekvenserna av förslagen om elevernas tillgång till allsidigt utbud saknar en analys av hur statusen hos olika program reproduceras. När elever med relativt låga meritvärden i högre grad stängs ute från populära program reproduceras det programmets höga status. Det i sig spär på utmaningarna hos program som redan har låg status och där kompetensförsörjningsbehoven är stora. När meritvärdet sjunker för att komma in på en utbildning sjunker också statusen kring dessa utbildningar, vilket är ett problem som vi ser idag. Skolverkets lägesbedömning 2020 har identifierat hur kvaliteten på yrkesprogram påverkas av att det finns låga förväntningar på programmets elever. Utredningen har även själva utförligt redogjort för problematiken kring en elev som inte får gå sitt förstahandsval vilket kraftigt påverkar elevens motivation till att slutföra sin utbildning, även denna konsekvensanalys är frånvarande vilket vi är kritiska till. Utredningens förslag skapar förutsättningarna för ett allsidigt utbud, men inte förutsättningarna för eleverna att göra ett välgrundat val av gymnasieutbildning. Vi ställer oss därför frågande till varför grundproblemen i frågan, alltså bristade studie- och yrkesvägledning, utbildningar som inte håller tillräckligt hög kvalitet, samt frågan om grundläggande behörighet på alla program inte behandlas för att ändra dessa attityder.

8.3 Konsekvenser för gymnasieskolans och den kommunala vuxenutbildningens målgrupper

8.3.1 Konsekvenser för gymnasieskolans elever

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd anser att konsekvensbeskrivningen för gymnasieskolans elever missar viktiga perspektiv. Vi saknar en konsekvensanalys kring förstahandsvalet som utredningen själva påpekar är av stor vikt för att elever ska slutföra sin utbildning, där det riskerar att bli färre som blir antagna till sitt förstahandsval när staten bestämmer ramar. Utredningen menar att elever kommer känna sig tryggare vid sina val av utbildning när utbildningsvolymerna svarar mot behoven på arbetsmarknaden, vilket vi menar inte är hela bilden. Vi vet att de aspekter som påverkar eleverna i högre grad än programmets arbetsmarknadsförankring är t.ex. attityder, normer, samhällets förväntningar, föräldrars förväntningar och vänner val. Valet av gymnasium ska inte kännas livsavgörande, som att det är vid valet av gymnasium elever ska bestämma vad de vill göra i resten av livet. Dessa attityder kräver andra insatser än att begränsa platserna på populära program, vilket bara kommer att öka klyftorna i attityderna till olika program. Vi saknar även en konsekvensanalys av hur elever påverkas om deras enskilda huvudmän inte får förnyat godkännande.

8.4 Ekonomiska och organisatoriska konsekvenser för kommuner

8.4.3 Skolverket ska ta fram regionala planeringsunderlag om behovet av gymnasial utbildning

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd anser att konsekvenserna av regionala planeringsunderlag inte tar hänsyn till en rörlig nationell arbetsmarknad där man kan inte förvänta sig att alla elever stannar kvar i regionen.

8.4.11 Bidrag till eget boende

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd saknar en analys av hur man ska fånga upp den del av eleverna som tydligt visar att man vill utöva mer idrott under sin gymnasietid när man begränsar tillgången till idrottsprofiler genom att strama åt bidrag till eget boende.

8.8 Konsekvensen för jämställdheten mellan kvinnor och män

8.8.1 Effekter på jämställdheten av förändringar i gymnasieskolans utbud

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd anser att utredningen missar en del i konsekvensbeskrivningen av effekter på jämställdheten. Vi menar att endast dimensioneringen självt inte kommer åt attitydproblemet med vissa könskodade gymnasieutbildningar och yrkesval. Normerna som utredningen själva beskriver som problemet behöver hanteras genom insatser för attitydförändring, t.ex. studie- och yrkesvägledning. Konsekvenserna av att inte arbeta med attityder eller studievägledning blir att normerna istället reproduceras. Skolan och elevers möte med lärare och studie- och yrkesvägledare är ett viktigt verktyg för att bryta normmönstret som spår på snedfördelning på arbetsmarknaden.

Ebba Kock
Ordförande
Sveriges Elevkårer

Leo Gerdén
Ordförande
Sveriges Elevråd